

rådene mener ligefrem, at tiden er inde til en samlet revision af lovgivningen på hele området.

Nogle rådsmedlemmer føler sig utrygge ved kimæreforskningen som helhed og ønsker den stoppet, men de er dog villige til at lade lovgiverne arbejde videre på sagen. Som jeg læser rapporten, har de skeptiske rådsmedlemmer lange udsigter med at få forskningen stoppet, ikke mindst fordi forskningen bringer håb om nye behandlingsmetoder for alvorlige sygdomme. For eksempel kan stamcelleforskning måske føre til, at menneskelige organer kan produceres ved hjælp af dyr i forskellige livsstadier og dermed afhjælpe den globale mangel på donororganer.

Kapitel 4 i redegørelsen placerer diskussionen i en bredere samfundsvidenskabelig sammenhæng. Udgangspunktet er, at mennesker umiddelbart føler afsky og væmmelse ved blandingsvæsener. Bevidst hybridisering ses af mange som et farligt udslag af menneskelig hybris og et brud på naturens orden. Redegørelsen anfører her Mary Douglas' påstand om, at sociale tabuer er baseret på klassifikationssystemer, der fastlægger mentale rammer for, hvad man kan og ikke kan. Selv om et tabus nytte ikke altid er klar, kan det, antydes det på funktionalistisk vis, være værd at værne om. På den anden side falder mange tabuer for tidens tand. For eksempel er tabuet mod at indsætte hjerteklapper fra grise i mennesker under nedbrydning. Tabuer er ikke, og bør heller ikke være, ukrænkelige, synes redegørelsen at konkludere. Mary Douglas' bog *Purity and Danger* er fra 1966. Hun døde i 2007. Redegørelsen bør af antropologer læses som en opfordring til at genoptage studiet af tabuer i lyset af nyere kimæreforskning. Emnet ser ud til at gå en lys fremtid i møde.

Stig Toft Madsen
Seniorforsker

NIAS – Nordisk Institut for Asienstudier

Højrup, Thomas & Klaus Bolving (red.): Velfærdssamfund – velfærdstaters forsvarsform? København: Museum Tusulanums Forlag 2007. 479 sider. Illus. ISBN 978-87-635-0471-3 (hb). Pris: 325 kr.

Som titlen til bogen antyder, undersøger forfatterne i *Velfærdssamfund – velfærdstatens forsvarsform?*, hvorvidt man kan anskue fx det danske velfærdssamfund som nationalstaten Danmarks forsvarsform. Bogen peger på, at selv om militær magt historisk har været set som den afgørende måde, hvorpå stater har søgt international anerkendelse, så er der en række andre områder, som er lige så afgørende – hvis ikke mere afgørende – for opretholdelsen af statens suverænitet. Forfatterne argumenterer for, at den interne organisering af staten, vores livsformer, produktionsmåder og karakteren af vores samfundsinstitutioner

i sig selv er en måde at opnå international anerkendelse på. I dette perspektiv er organiseringen af velfærdsstaten tæt knyttet til behovet for international anerkendelse og forsvaret af den suveræne viljeudøvelse. Bogen spørger således om, „i hvilken udstrækning det er muligt og teoretisk nødvendigt at forstå den indre samfundsudvikling som betinget af kampen for at blive eller forblive anerkendt i statssystemets ydre miljø – og vice versa“ (s. 15). Samfundsudviklingen i fx Danmark antages således at hænge uløseligt sammen med kampen for at forblive internationalt anerkendt.

Forfatterne – Thomas Højrup, Lars Bo Kaspersen, Bo Lidegaard, Helene Rasmussen, Marie Sandberg, Dorte Andersen, Klaus Schriewer og Søren Christensen – undersøger med forskellige udgangspunkter, hvordan velfærdsstatmodellen giver nogle særlige vilkår for denne særegne statstypes suverænitetssarbejde. Bogen er bygget op om syv kapitler, som alle stiller skarpt på suverænitetssarbejdet (med særlig opmærksomhed på den danske kulturhistorie) i en række forskellige perspektiver. Der anvendes således både et filosofisk (kapitel 1), politologisk (kapitel 2), historisk (kapitel 3) og europæisk (kapitlerne 4 og 5) perspektiv. Inden bogens afslutningskapitel diskuteres to andre velfærdsmodeller – Spaniens og Singapores (kapitel 6 og 7) – med fokus på, hvordan disse velfærdssamfund adskiller sig fra det danske.

Set i sammenhæng med Thomas Højrup's tidligere værker kan bogen læses som et forsøg på at vise, hvordan livsformer og kulturkampe er indskrevet i en international kamp om anerkendelse og overlevelse. Ved at indoptage Højrup's begreb om den „livsformsorganiserede velfærdsstat“ (36ff.) ledes opmærksomheden både mod den lokale kamp mellem forskellige livsformer, der altid udspilles – dvs. at velfærdsideologier pr. automatik universaliserer (og dermed undertrykker andre livsformer) – og mod, at denne proces er uløseligt sammenkædet med andre nationalstaters kampe om anerkendelse internationalt.

I bogen fokuserer forfatterne dog primært på, hvordan karakteren af det internationale samfund (ideologi og magt) påvirker organiseringen af velfærdsstaten, og ikke så meget på, hvordan ideen om staten eller globalisering i sig selv udfordres eller skabes i denne anerkendelseskamp. For eksempel stiller forfatterne ikke spørgsmål til, hvordan dansk, spansk, europæisk eller singaporeansk velfærdspolitik er med til at skabe en bestemt forståelse af 'globalisering'. På linje med den realistiske tradition inden for international politik og historisk sociologi fremstår magtbalancepolitik og national overlevelse i de fleste kapitler som kendetegnende for det internationale system (eller hvad der i citatet ovenfor kaldes „statssystemets ydre miljø“). De skandinaviske landes suverænitetssarbejde har fx under Den Kolde Krig været spændt ud mellem amerikansk globaliseringspolitik på den ene side og sovjetisk planøkonomi på den anden. Så hvis man skal analysere den

skandinaviske velfærdsmodel, skal opmærksomheden ikke kun rettes mod økonomiske og politiske forhold nationalt (og internationalt), men også mod forskellige internationalt dominerende ideologier.

Bogen rejser en væsentlig debat og viser meget overbevisende, hvordan velfærdsstatens identitet, livsformer og indenrigspolitik skal forstås i sammenhæng med den internationale politiske udvikling. Det er dog langt fra uproblematisk at kalde velfærdsstaten „en forsvarsform“, da der i denne benævnelse ligger en antagelse om, at velfærdspolitik (suverænitetsarbejdet) også er sikkerheds- og udenrigspolitik. For eksempel skriver Søren Christensen og Thomas Højrup i bogens konklusion, at statsministerens bevægelse fra ‘minimalstatsliberalisme’ til ‘folkelig liberalisme’ ikke alene var et forsøg på at erobre midten i dansk politik, men „i lige så høj grad [handlede] om en strategisk kursændring begrundet i statssystemets ændrede vilkår“ (s. 431). Spørgsmålet om velfærdsstatens indretning skal således, ifølge disse to forfattere, primært forstås ud fra en betragtning om ændringer i statssystemet (anerkendelseskampen). Normativt set er dette et meget problematisk argument. Ved at gøre udformningen af velfærdsstaten til et spørgsmål om overlevelse eller international anerkendelse og ved at argumentere for, at den såkaldte politiske kursændring var en ‘nødvendighed’, medvirker forfatterne til at gøre velfærdspolitik til noget, som ikke har ‘almindelig’ politisk karakter og dermed ikke er underlagt den almindelige demokratiske debat.

Denne forståelse af velfærdspolitik som forsvarspolitik betyder, at bogen kommer til at antage en næsten reduktionistisk forståelse af politik og politiske muligheder. Havde Anders Fogh virkelig ikke andre muligheder? Ved at argumentere for at de velfærdspolitiske muligheder er indskrevet i en udenrigspolitisk kamp om anerkendelse, kommer bogen til indirekte og måske endda utilsigtet at legitimere Anders Fogh Rasmussens velfærdspolitiske handlinger. Spørgsmålet er bare, om den danske velfærdspolitiske organisering ikke have set blot en smule anderledes ud, hvis fx Poul Nyrup eller Helle Thorning-Schmidt havde været ved roret.

Der er ingen tvivl om, at bogen er et væsentligt bidrag til diskussionen af den danske velfærdsstat, ikke mindst med hensyn til, hvordan vi skal forstå netop velfærdssamfundets organisering og dets økonomiske, politiske og *kulturelle* placering. Der er dog heller ingen tvivl om, at forfatterne – og dette punkt er måske særligt rettet til redaktørerne – stiller til tider overordentlig store krav til deres læser. Bogen er lang – og til tider også for lang – og man kunne godt have ønsket sig en strammere redigering, så kapitler på op imod 100 sider var blevet væsentligt forkortet.

Det er en ambitiøs bog, da man som læser både introduceres til den danske nationalstat anskuet i et historiefilosofisk perspektiv (fx 50 siders diskussion af blandt andet Kant, Hegel og Marx), til „Danmark i verden“ set fra et politologisk

perspektiv, til historisk forankrede diskussioner af det danske suverænitetarbejde og velfærdsudvikling fra 1. Verdenskrig og frem til i dag, til Europas dannelse og udvikling og til diskussioner af divergerende velfærdsmodeller i henholdsvis Spanien og Singapore. Denne ambitiøse bredde, hvad angår relevante tematikker (og den kompleksitet, som i øvrigt kendetegner de mange delanalyser i kapitlerne), er både bogens styrke og svaghed. Styrken er, at man let kan forestille sig, at kapitler – eller dele af kapitler – kan virke yderst inspirerende i især undervisnings-situationer (og blandt personer med særlig interesse for analyse af det danske velfærdssamfund). Svagheden er, at det er svært at forestille sig, at ret mange læsere kan overkomme at læse bogen fra A til Z, da teksten ikke kun er lang, men også til tider så kompakt, at den kræver usædvanligt meget af læseren.

Nanna Mik-Meyer

Ph.d. og forsker ved Socialforskningsinstituttet

Karen Lund Petersen

Ph.d.-stipendiat ved Institut for Statskundskab

Københavns Universitet

Jens Skovholm: Et spørgsmål om kultur? Rundt om mødet mellem den professionelle og etniske minoriteter. København: Dansk Flygtningehjælp 2005. 223 sider. ISBN 87-7710-438-2. Pris ikke oplyst.

Dansk Flygtningehjælps lille bog henvender sig primært til det segment, forfatteren/redaktøren kalder 'de professionelle', dvs. den skare af mennesker i det offentlige system, sagsbehandlere, skolelærere, pædagoger, sundhedsarbejdere og mange flere, som i deres daglige arbejde har at gøre med flygtninge, indvandrere og andre med ikke-dansk baggrund. Bogen sætter spørgsmålet om kulturforståelse og kultur på dagsordenen – ikke for at undersøge kultur, men for at fortælle om de erfaringer, som 'professionelle' har gjort sig med kultur eller rettere, med opfattelser af, hvad 'kultur' er for noget, og hvad kultur kan betyde. Bogen viser, at det i de professionelles relation med de etniske minoriteter ikke så meget handler om 'de Andres' kultur, men i høj grad om 'den egne' og her ikke mindst den særligt danske kultur, som fx afspejles i den lovgivning, de professionelle skal administrere efter, og i den offentlige og politiske diskurs, der er med til at forme deres ageren i forhold til de etniske minoriteter. Der står en redaktionsgruppe bag udgivelsen, bestående af fire personer, som var ansat i Dansk Flygtningehjælp på tidspunktet for udarbejdelsen af teksten. En af dem, Jens Skovholm, har stået for udformningen af hovedparten af kapitlerne, med undtagelse af to af dem.

Bogens budskab er overordnet, at det i den professionelles arbejde er vigtigt at medtænke kultur, men det er helt vitalt at være klar over, at 'kultur' ikke er